

ŽENA U CRKVI I DRUŠTVU

Deodata Ljubičić

Pogledamo li retrospektivno u povijest i svjetovnu i crkvenu, uočiti ćemo bez poteškoće inferioran položaj žene ne samo u fizičkom pogledu nego i na duhovno-moralnom i intelektualnom planu, iako je o njezinoj etičko-duhovnoj fizionomiji ovisilo i ovisi *biti* ili *ne biti* ne samo pojedinaca nego i čitavih civilizacija, koje usprkos političko-ekonomskoj snazi nestadoše s lica zemlje, kako nam povijest svjedoči. No kakva će biti sutrašnjica opojena vrhunskim naučno-tehničkim dostignućima civilizacije XX. stoljeća prepustimo prognoziranjima sociologa, psihologa, antropologa i psihijatara.

Kao biće izvučeno i satkano iz čovjekova tkiva, žena je bila tretirana ne samo kao rob koji je lišen temeljnih i nepovredivih ljudskih prava i dostojanstva, nego se s njom postupalo kao s predmetom koji je prelazio u određenom smislu riječi iz jednog posjeda u drugi. Kao kći i supruga bila je ispod nadmoći i samovolje oca ili muža, kao udovica pod jarmom sinova ili braće. Točno je određeno njezino područje života i rada: davanje, tj. prenošenje života i domaćinstvo. S takvim socijalnim statusom nije imala mogućnost slobodno birati životnog partnera,

koji ju je za bilo što mogao nekažnjeno otjerati ili napustiti, dok nevjere i preljubi s njegove strane nisu povlačili nikakve kazne; dakle, dvostruki moralni zakon ugrađen je u ljudsku povijest sve do naših dana. Žena, kao biće bez pravno-društvene zaštite, prema vlastitom porodu nije imala nikakvih prava; muž joj je istovremeno mogao nalagati abortus ili napuštanje novorođenčeta. Što se tiče odgoja, ravnalo se prema običajima i katkad se toleriralo i ženino pravo, ali joj je muž u svakom trenutku mogao zabraniti bilo kakav utjecaj na djecu. Ne susrećemo li možda i u našem stoljeću u biti isti položaj žene samo u drugim oblicima? Hoćemo li zaista moći progovoriti o istinskoj emancipaciji žene u veličanstvenom svjetlu Božanskih planova u ovom povijesnom trenutku? U kojem se stupnju dakle može govoriti o njezinoj subjektivno-moralnoj odgovornosti s obzirom na njezino vječno određenje i misiju gledajući iz povijesne retrospektive?

Usprkos ovoj teškoj i sumornoj slici o socijalnom položaju bića s kojim je Stvoritelj uvijek računao i računa staro je židovstvo s poštovanjem gledalo na ženu i majku

koja u dubinama svoga bića krije misterioznu snagu davanja života, pa je u određenom smislu držala u svojim rukama sudbinu i budućnosti rase i nacije. Iako ju je promatralo u svjetlu Objave s istim poštovanjem kao i muškarca, jer su i jedno i drugo odraz slike Božje: „Na svoju sliku stvori Bog čovjeka, na sliku Božju On ga stvori, muško i žensko, stvori ih” (Post 1, 27), ipak žena s istim socijalnim pravima kao i muškarac nije imala pristup na ista mjesta u javnom društvenom i vjerskom životu. Prevladao je muški – patrijarhalni tip kulture u kojem muškarac kao patrijarha vlada u obitelji, plemenu i društvu. To još i danas susrećemo u pojedinim krajevima svijeta, kao i u nekim dijelovima naše domovine, i na društvenom i na vjerskom planu. No usprkos njezinoj isključenosti iz kulturno-vjerskog života, snagom svojih izvanrednih duhovno-moralnih kvaliteta, koje su se inače pripisivale muškarcu, ipak su se neki likovi žena pojavili na političkoj sceni staroga židovstva, kao npr. Mojsijeva sestra, koja s prorokom dijeli vojnu upravu, ili Judita u sjaju svoje hrabrosti, te kraljica Atilija i Izabela, sudac Debora, ili pobožna Estera i čista Suzana.

Ostanimo još nekoliko trenutaka na terenu antike i pogledajmo položaj žene u Ateni i Sparti. Dok žena u Ateni, zatvorena u neku vrstu ženskih logora, jednostavno i pasivno čeka ishod svoje sudbine, u Sparti žena svojim slobodnim vladanjem i moralom sablažnjava cijelu Grčku.

Nasuprot krutoj Grčkoj i raspuštenoj Sparti, u Rimskom carstvu susrećemo utjecajnu i poštovanu matronu s određenom dozom pravno-moralne autonomije koja dijeli društveni život svoga muža a katkad se pojavljuje s određenim zadatkom na vjerskoj ili političkoj pozornici. Iz svega rečenog slijedi da je socijalni status žene u antici, uzevši općenito, bio više nego bijedan, pa nam je stoga i razumljivo što žena starog židovstva pritisnuta trpljenjem, a u Grčkoj potpunom pasivnošću, upire svoj vapijući pogled za oslobođenjem, prema Rimu.

Budući da Novi zavjet osvjetljava Stari i obratno, dolazak Isusa Krista temeljna je

prekretnica povijesti čovječanstva u punom smislu riječi. Sjedinjujući čitavo stvorenje u svom božansko-ljudskom bitku, uzdiže cijeli kozmos u novi red i uspostavlja nove interpersonalne odnose i između neba i zemlje i između ljudi međusobno. Povjeravajući kapitalnu ulogu u ekonomiji spasenja Djevici iz Nazareta, istovremeno poštujući njezin slobodan izbor, Neizmjerni uzdiže do tada bespravno i potlačeno žensko stvorenje na uzvišenije dostojanstvo. To će sam Isus Krist potvrditi svojim djelima i riječima u najrazličitijim životnim situacijama svoga otкупiteljskog djelovanja, premda će je farizeji i učitelji Zakona u svojoj samovolji i egoizmu, u težnji za dominacijom i prikrivanju osobnih slabosti i ograničenosti i dalje tretirati kao sekundarno i inferiorno biće. No Bogočovjek se ne da smesti u svojim božanskim i revolucionarnim gestama i stavovima; on pušta „svete žene” kao i „mnoge druge” da Ga prate i participiraju na zajedništvu života prvih učenika.

Jasnoća njegove nauke o ravnopravnosti muškarca i žene samo je potvrđivala njegove čine i vladanje. Vidimo ga kako božanskom suverenosti, slobodom i jednostavnošću hvatali Lazarevu sestru Mariju koja je „izabrala bolji dio”, kako na zaprepaštenje i svojih učenika ne samo razgovara sa Samaritanom i grešnicom nego joj otkriva i svoje mesijanstvo (Iv 4, 26), poučavajući je s neizrecivom delikatnošću o najuzvišenijoj tajni naše vjere „o vodi živjoj”. Osvojena njegovom osobom žuri podijeliti sreću svojim sunarodnjacima otvarajući na taj način vrata ženi apostolu.

Njegovo božansko Srce istom ljubavlju kuca za ženu i muškarca, on ruši sve etikete židovskog formalizma i ceremonijala, sablažnjavajući sve oko sebe, puštajući da mu javna grešnica u Šimunovoj kući za stolom pristupi i pomaže noge. Mučnu atmosferu razbit će njegov prodorni božanski glas u prilog bića koje je osuđeno, zgaženo i oskvrnjeno u srži svoga ljudskog dostojanstva: „Zaista, kažem vam, gdje god se bude propovijedalo Evanđelje, po svemu svijetu, navješćivat će se i ovo što ona učini – njoj

na spomen" (Mk 14, 9).

Dosljedan u svojoj zahtjevnosti u govoru na gori progovara božanskom jasnoćom i rigoroznošću o nerazrješivosti ženidbe i ravnopravnosti žene i muškarca kad se radi o moralnim obligacijama i posljedicama, ističući jedan jedini moral za oba spola. Da to nije prodiralo u tvrda farizejska srca, snažno nam govori potresna epizoda iz 8. poglavlja Evanđelja sv. Ivana, kad dovedoše samo bespravnu i nezaštićenu ženu – grešnicu – na sudište. Ne susrećemo li možda iste koncepcije i u visokociviliziranom XX. stoljeću, stoljeću emancipacije, i na društvenom i na crkvenom planu? No usprkos ustaljenoj praksi i moralnoj diskriminaciji, utješno je da Gospodin poznaje dubinu bića i žene i muškarca, i kao takav zna u kojoj mjeri žena može biti i jest napasnica i zavodnica, ali zna i to, da muškarac svojim neukroćenim željama nije manje zavodnik i napasnik i da ništa manje zla ne dolazi s njegove strane.

Do koje mjere Krist računa sa ženom, jasno nam govori i najveći događaj njegova života i naše vjere – Uskrsnuće – koje objavljuje najprije ženama s izričitom misijom da obavijeste apostole. No Magdaleninu vjernost i ljubav nagradit će posebnim povjerenjem šaljući je Jedanaestorici da ih obavijesti o svom Uzašašću: „Uzlazim Ocu svome i Ocu vašemu, Bogu svome i Bogu vašemu" (Iv 20, 17). Doživljavajući težinu i važnost tog uzvišenog izabranja i poslanja, Papa Ivan XXIII, prigodom beatifikacije Helene Guerra, nazvat će Magdalenu: „apostolom Apostola”.

Da žene nisu ušle u zbor Dvanaestorice usprkos Kristovoj pažnji i povjerenju, i svojoj privrženosti i odanosti objašnjava nam sociološki položaj žene u židovstvu i grčko-rimskom svijetu. Uz sociološki momenat, izbor Dvanaestorice ima i starozavjetnu pozadinu u ustanovi 12 plemena Izraelovih, koja se temelji na 12 sinova Jakovljevih u kojoj ne susrećemo ni jednu ženu u bilo kojoj relaciji. Iako je Krist neizmjereno promaknuo ženu u njezinu ljudskom dostojanstvu ipak se kao Bogo-

čovjek i dijete svoga vremena pokorava običajima s obzirom na njezin položaj i ulogu u društvenom životu i djelovanju, te ustanovljuje novi Božji narod samo na Dvanaestorici apostola.

Ne ulazeći dublje u problematiku zašto je žena ostala i u Novom zavjetu u određenom smislu po strani, važno je uočiti u Djelima apostolskim dragocjenu viziju duhovske – prve Crkve: „svi oni bijahu jednodušno postojani u molitvi sa ženama i Marijom, Majkom Isusovom i braćom njegovom" (Dj 1, 13). Ta Crkva se dakle sastoji od 3 skupine: apostoli kao jezgra i životna ćelija stanice, zatim žene i braća Isusova kao zajednica vjernika. Usprkos određenoj rezervi za službu žene u prvotnoj Crkvi, ipak se pojavio red đakonisa, koji će trajati do XI. stoljeća, pa ćemo spomenuti đakonisu Febu (Rim 16,2). Međutim nova gibanja u Crkvi s II. vatikanskim koncilom ponovo su pokrenula pitanje ne samo đakonata za žene nego i svećeničkog reda, ali mi ćemo ovaj put prepustiti rješavanje tog problema crkvenom učiteljstvu i praksi tradicije.

Što se pak tiče Pavlova stava prema ženi i njezinu djelovanju u pojedinim crkvenim službama, on je tvrdi i odlučniji u svom naučavanju negoli u praksi, kako nam svjedoče njegove poslanice, iako se može sve do naših dana pratiti apostolska inicijativa katoličkih žena koja će u pojedinim povijesnim epohama primati različite oblike, od tzv. direktnog apostolata i odgojnog rada do karitativne i socijalne aktivnosti u najširem smislu riječi. No međutim Pavao ne bi bio autentičan apostol Isusa Krista kad ne bi definirao i jasno rekao svoj stav i svoju nauku upravo onako kako ju je izrekao: „Nema više ni Grka ni Židova, ni roba ni slobodnjaka, ni muško ni žensko, nego, svi ste vi JEDAN u Kristu Isusu" (Gal 3, 28), dakle, ne jedno, nego jedan, naučavajući apsolutnu ravnopravnost muškarca i žene, iako će ipak još do II. vatikanskog koncila biti primijenjena ona druga njegova u Crkvi: „Žene na sastancima neka šute" (1. Kor 14, 33–34).

EMANCIPACIJA ŽENE

Proces emancipacije žene provlači se kroz cijelu povijest, oslanjajući se na temeljni tekst Biblije, kako reče Pavao VI. 1965. godine u svom pozdravnom govoru Udruženju talijanskih žena: „Vi treba da podsjetite žene da im je savršena jednakost prirode i dostojanstva, pa prema tome i prava, osigurana sve od prve stranice Svetog pisma.” Iako ovom predavanju nije svrha borba za jednu ili drugu službu u Crkvi ili društvu, koje je, istini za volju, u tom pogledu ispred Crkve, iako se Crkva kroz povijest sve do naših dana istinski zalagala i mnogo učinila za obranu dostojanstva žene, ipak pogledajmo kako je žena predstavljena u pojedinim likovima na različitim područjima i u različitim povijesnim epohama mučno, ali ustrajno i uspješno, dokazala i afirmirala svoje duhovno-moralne i intelektualne sposobnosti, koje je Trojedini položio u njezino biće, računajući s njom kao slobodnom i punopravnom osobom u svim svojim stvarateljskim i otkupiteljskim planovima. Spomenut ću samo neke iz plejade anonimnih od mučenica i djevica prvih kršćanskih vremena te kraljice Jelene, majke siromaha i zaštitnice udovica, do jedne Edith Stein i majke siromaha – Majke Terezije, žena naših dana.

Sjetimo se, dakle, Katarine Sijenske (XIV. st.) u kojoj je Stvoritelj čudesno objedinio vrhunsko iskustvo mistike, koje inače mučno ulazi u razumske kategorije, s praktičnom i efikasnom aktivnošću političara, diplomate i tribuna. To će se s izvanrednom moralno-fizičkom hrabrošću manifestirati u slučaju avignonskog sužanjstva pape Grgura XI. Sjetimo se Brigitte Švedske koja će s neustrašivošću starozavjetnog proroka progovoriti o Crkvi koja se pretvorila u „lupanaru” U panoramskom stilu, XV. stoljeće, stoljeće humanizma i renesanse, početak sekularizacije i laicizacije svijeta, stavlja nam pred oči Colette de Corbie, ženu izvanredne akcije i neustrašivosti, koja će „željeznom rukom” reformirati klarise. Spomenut ću još sv. Ivanu Chantal, Jacqueline Arnauld, predsjedni-

cu Port - Royala, te uršulinku Mariju od Utjelovljenja, koja je izvanrednim Božjim zahvatom uzdignuta do mističnog sjedinjenja veličine Terezije Avilske, iz kojeg će proključati njezin misijski žar zvanja i odvesti je kao prvu redovnicu misionarku u Canadu, gdje će osnovati djevojačku školu i sastaviti irokeski rječnik. Dubina i intenzitet njezina kontemplativno-aktivnog života ogleda se u djelima njezine duhovnosti. U XVI. stoljeću susrećemo Tereziju Avilsku, ženu neobične samostalnosti i hrabrosti, što se posebno očitovalo u reformi Karmela, te sv. Anđelu Merici, utemeljiteljicu uršulinki, koja udara temelje novim oblicima redovničkog života i s izvanrednom pronicavošću i lucidnošću duha zahvaća u sržnu problematiku svoga vremena, koje je, po mišljenju mnogih, u mnogočemu slično našem, stavlajući naglasak na odgoj djevojaka koje će kao uzorne kršćanske majke obnoviti i spasiti društvo, znajući da svako društvo živi ili umire, razvija se ili pada, uzdignućem ili padom žene, kako nam povijest svjedoči. XVIII. stoljeće stavlja nam pred oči sestru Luja XVI, madame Elizabeth, dok nam XIX. stoljeće, stoljeće početka industrijalizacije, stavlja pred oči lik majke Javouhey, utemeljiteljice reda sv. Josipa u Clunyju, koju će Luj Filip nazvati „velikim mužem”, a jedan od ustanika 1848, ugledavši je na barikadama uzviknuti: „to je generalica Javouhey”, dok uz nju Terezija od Djeteta Isusa nimalo ne zaostaje po svojoj duhovno-moralnoj veličini i utjecajnosti, samo u nešto drugačijem obliku.

XX. stoljeće, stoljeće industrijalizacije i ekonomske revolucije, istovremeno jedinstveno u svojim naučno-tehničkim dostignućima, prodrijevši u tajne kozmosa horizontalno i vertikalno, pokušalo je otkriti i dubine ljudskog bića i na taj način probudilo i zatalasalo do tada uspavane i neslućene duhovno-moralne energije žene u krilu Crkve, koje će se u prvoj polovici stoljeća manifestirati u pokretu Katoličke akcije koja je odgovor na imperativ vremena, s nakanom da zahvati sve društvene slojeve. Promatranu kroz tu prizmu, razvojnu liniju Katoličke

akcije možemo pratiti kroz tri etape s tri istaknutije crte. Prvi su tzv. ŽOSISTI – J.O.C.F., tj. pokret „Katoličke ženske radničke mladeži” kao odgovor na encikliku Lava XIII. 1891. „Rerum novarum”. Kao živi organizam koji ne poznaje stagnacije u krilu Katoličke akcije javlja se nova grana apostolske aktivnosti žene pod imenom ŽASISTI – J.A.C.F., tj. „Zemljoradnička katolička ženska mladež”, čiju će aktivnost pozdraviti i blagosloviti Pio XI, a Ivan XXIII. u svojoj enciklici „Mater et Magistra” označit će joj kao vrstan strateg metodu djelovanja: najprije „vidjeti”, tj. sagledati situaciju, zatim „prosuditi” situaciju i tek onda „reagirati”, dati se na posao. Treća etapa socijalnog katolicizma prijeći će nacionalne okvire i primiti internacionalne dimenzije u smislu opće univerzalnosti kao i Crkva te se ujediniti u „Internacionalnu katoličku organizaciju”, koju će mons. Montini 1953. i budući papa Pavao VI. pozdraviti kao „mladost Crkve”.

Za razliku od prve, druga polovica XX. stoljeća zabilježit će važne datume, i na društvenom i na crkvenom planu, jer je II. vaticanski koncil otvorio novu stranicu povijesti s obzirom na položaj i ulogu žene. Pojedini likovi žena i razni pokreti u kojima je žena odigrala važnu ulogu istodobno dokazuju tisućljetni napor i otpor da se oslobodi inferiornog položaja i da joj se priznaju neotuđiva prava ljudskog dostojanstva i ravnopravnosti zajamčena Stvoriteljivim planom i voljom. Gledan kroz tu prizmu, proces emancipacije žene jest trajna povijesna konstanta i realnost kao nesavladiva reakcija koja se s više ili manje uspjeha kroz povijest ipak približava kulminativnoj točki u našem vremenu koje mnogi nazivaju „stoljeće žene”. U njemu ona dobivanjem veće slobode i samostalnosti, preuzimanjem odgovornih službi na svim razinama društvenog života, a pomalo ulazi i na vjersku pozornicu, istovremeno prestaje biti romantično i lakomisleno biće, napitak protiv samoće i usamljenosti ili prolazan i tragičan san o sreći. Da li je i u kojem opsegu žena zaista postigla željeni cilj ili joj se pod eti-

ketom emancipacije serviraju drugi u određenom smislu okrutniji oblici ropstva i otuđenja od nje same, to je poglavlje za sebe o kojem bi se dalo mnogo toga reći jer ni jedna skrajnost nije pozitivna ni konstruktivna. S tog ćemo pogledati obje strane medalje.

a/ Pozitivni vidici emancipacije

Budući da pozitivna strana emancipacije žene dodiruje čitavo njezino biće, nitko pošten i normalan danas više ne može zanijekati da je žena u našem vremenu postigla neka svoja prava o kojima se u prošlosti nije moglo ni sanjati. Tako su pristup i mogućnost kulturno-intelektualne izobrazbe do najvećeg stupnja i specijalizacija najrazličitijih struka omogućili ženi širok opseg kulturno-umjetničkih i ekonomsko-političkih aktivnosti. Od tih aktivnosti spomenut ću neke na društvenom i crkvenom planu.

Na društveno-političkom planu pred nama je Meir Gold koja je sudjelovala u stvaranju izraelske države te se piramidalno od poslaničkog mjesta u Moskvi (1948/49), vršioca ministra rada (1949–1956), te ministra vanjskih poslova (1956–1965), popela do predsjedničkog mjesta 1969. god. Ili Bandaranaike Širimova, kao vođa stranke slobode u Šri Lanki, postaje prva žena premijer (1960–1965) i vršilac funkcije ministra vanjskih poslova i obrane. Zatim Margaret Thatcher, predsjednica vlade Velike Britanije i vođa konzervativne stranke; Indira Gandhi, predsjednica kongresne stranke, ministar indijske vlade i već 1966. predsjednica vlade. Tko je nekada mogao nešto slično i pomisliti?! Sva su ta mjesta bila rezervirana isključivo za muškarce. Nije li ranija kao i sadašnja povijest bilježila sva ta ženska imena samo zato jer su se kod njih manifestirala neka navodno muška svojstva za razliku od nekih koja su navodno ženska u smislu simplicističke postavke modernog povjesničara Danijela Ropsa?! On napisa o Tereziji Avilskoj: „Ali u toj jakoj duši, muževnoj po razumu i hrabrosti, ženstvenoj po taktu i intuitivnom spoznavanju bića, milost je naišla na divno pripravljen teren,

kako bi se Božje djelo na njemu ostvarilo stvaralačkom radošću." Sa znanstveno-eksperimentalnog područja spomenut ću Valentinu Tereškovu koja je kao prva žena svemirskim brodom „VASTOK” 1963. prokrstarila svemirom i zadivila čovječanstvo svojom smionošću. Na sportskom području zadivljuje nas Holandanka Blankers Kün, koja je osvojila kao najbolja atletičarka svih vremena 13 svjetskih rekorda i u 8 disciplina bila prvakinja s 4 zlatne medalje (London, 1948. godine).

Idući koliko-toliko ukorak sa svojim teoretskim koncepcijama o položaju i ulozi žene u Crkvi, II. vatikanski koncil učinio je važan korak u tome pozvavši žene kao promatrače na Koncil. Uz 13 žena laika bilo je i 10 redovnica. U prvoj grupi na poseban se način istakla Marie-Louise Monnet, a od redovnica generalna glavarica sestara „Kćeri ljubavi” majka Guillemin. U pokoncilskom razdoblju žene – laici i redovnice – sudjeluju na različitim vjerskim skupovima, kao npr. na III. svjetskom kongresu o apostolatu laika” 1967, zatim u pontifikalnoj komisiji „Pravda i mir”, pa na III. sinod i biskupa” u Rimu 1971, na kojoj je posebno bila zapažena Barbara Ward. No najznačajniji događaj u tom periodu bilo je imenovanje Australke Rosemary-Goldie za vicetajnicu „Vijeća za apostolat laika”. Ona je kao prva žena postala i član Rimske kurije. Pozitivnost sve većeg sudjelovanja žena u javnim društveno-vjerskim službama jest dvostruka: kao prvo, srušen je tabu žene, i drugo, svojom prisutnošću postigle su pravo da se i žena osjeća ravnopravnim i odgovornim članom sveukupnog zbivanja na društveno-vjerskom planu. No ipak najatraktivniji događaj u tom pogledu zbio se nedavno. Naime BK Kanade službeno je izabrala za svoju generalnu tajnicu ženu – redovnicu iz kongregacije Naše Gospe Dobrog Pastira s. Giselu Tureat. To je prvi i jedinstven događaj u povijesti Crkve do sada. Istina je da su žene uvijek bile prisutne, ali ne na sličnim razinama odgovornosti. No sve što sam spomenula o promaknuću i afirmaciji žene i na društvenom i crkvenom planu samo je

dokaz i ilustracija da žena može po svojim sposobnostima zauzimati i najodgovornija mjesta i da na različitim područjima parira muškarcu. No time problem žene nije riješen.

b/ Negativni vidici emancipacije

Ostavimo visine za iznimke koje su sigurno u Božjem planu i pogledajmo drugu stranu medalje, spuštajući se na različita radna mjesta od visokokvalificiranih do nekvalificiranih, do najjednostavnijih životnih usluga u samoposlugama, bolnicama, trgovinama, tvornicama i ustanovama koje ponudi XX. stoljeće našim sestrama i majkama. Dobivši s radnim mjestom bilo koje kategorije i svoj dinar u ruke, s njim je ušao u dubinu njezina bića čitav jedan novi svijet – donedavna za nju nepoznata zemlja – koji zavrti njezinim bićem u krivo shvaćenu emancipaciju. Ona kao da želi nadoknadi sve što joj je prošlost uskratila; kupuje svoj auto, gradi svoju vikendicu, stvara krug svog društva i prijatelja. O toaleti da i ne govorimo. Redaju se izlasci, banketi i putovanja svim pravcima svijeta i najsavremenijim i najbržim sredstvima. I da tragi-komedija bude još veća, što su sredine primitivnije, to su zahtjevi nesrazmjerniji i fatalniji i za obitelj i za društvo koje joj ne daje samo podršku nego i nameće određene oblike vladanja i koncepcije nekih od temeljnih vrednota žene. Ne ulazeći dublje u kompleksnost problematike radnog odnosa žene i majke, činjenica je da je žena prihvaćanjem različitih društvenih obveza počela bježati od obiteljskog ognjišta koje u sebi krije, bez sumnje, mučne i teške trenutke, ali isto tako i slatke i drage obveze koje joj ulijevaju dostojanstvo, mir, vedrinu, sreću i zadovoljstvo. Bijegom od majčinstva, kao osnovne težnje svoga čitavog i najdubljeg bića, ne bježi li žena i majka svjesno ili nesvjesno i od same sebe, postavljajući na taj način pitanje vlastitog identiteta?

Zbog podijeljenosti u sebi, kao posljedice edenske drame, čovjek-muškarac i žena, razdirani su egoizmom u najrazličitijim oblici-

ma u stilu one Pavlove o „dvostrukom zakonu u našim udovima” (Rim 7, 14–24). Žena gaji sama, a pušta da i drugi gaji u njoj najdublje i najsvjetije čežnje i stremljenja zdravog i plodnog majčinstva, prisiljavajući je da najrazličitijim metodama i lažima diže ruku na vlastiti život pod svojim srcem. Ne opravdavajući ženu u njezinim perfidnim i lukavim nastranostima, za koje snosi kao slobodno biće punu moralnu odgovornost, ipak se pitam, govoreći iz pastoralne prakse: u čemu je žena, s obzirom na antiku, danas u povoljnijem položaju? Nije li u biti u nekim vidovima ista, samo danas pod drugim plaštem? Pružite psu kost, i on je miran. A žena, usprkos svim postignutim pravima i položaju, jer je glas savjesti grize danju i noću, nema mira ni pokoja, pa zbog toga pokušava kroz različite aktivnosti bježati od krute zbilje u sebi, no uzalud. Što će povijest govoriti o ženi i majci XX. stoljeća? Nije li ta ista žena o kojoj su napisane najpotresnije stranice svjetske literature zatajila i izdala u sebi ono božansko, pa traži zaborav u svemu što joj društvo nudi: od najodgovornijih službi, hotela i barova A kategorije do nudističkih plaža i javnih kuća. Rađanje, odgoj djece i kućanstvo, usprkos svim tehničkim pomagalima, to nije za suvremenu ženu. Iako je društvo u tim njezinim bolesnim ambicijama ne samo podržava nego te ambicije u nekom smislu i nameće i provocira, ipak žena snosi tešku moralnu odgovornost pred nebom i zemljom, pred Bogom i čovječanstvom, pred Crkvom i društvom, jer je Stvoritelj njoj povjerio tajnu života, davanje, čuvanje i njegovanje tog života.

No to još nije sve. Prihvatajući radno mjesto bez obzira na motivaciju, koja može biti i jest u velikom postotku da u slučaju rastave ima kakav-takav kruh u rukama, ona i dalje ostaje žena i majka, ali sada još nezadovoljnija i u sebi iskopleksiranija, jer ne može kao ograničeno biće potpuno zadovoljiti na trostrukom kolosjeku: kao žena, majka i na radnom mjestu. To u njoj stvara napetosti i nerveze, jer se nitko ne zadovoljava polovičnošću i površnošću. Često dolazi

do katastrofalnih posljedica, loma bračne veze. Prva žrtva svega toga jest ona i djeca ako ih ima. Da situacija bude još bolnija, u vijeku i jeku emancipacije nemilosrdno je šiba bič radne diskriminacije: njezin znoj, njezin mukotrpan rad nije ni cijenjen ni nagrađivan kao rad muškarca, kako nam svjedoče statistike pojedinih zemalja. Razočarana, prevarena, izigrana, frustrirana, žena i majka doživljava se kao nasukana i razbijena lađa, prepuštena na milost i nemilost valovima društvenog zbivanja koji se njome igraju kao praznom orahovom ljudskom. Odkavši se u sebi onoga po čemu je to što jest izdala je i zatajila samu sebe i svoje temeljno poslanje, a ono za čim je strastveno posegnula ostavlja u njoj nezadovoljstvo, pušaoš, prazninu i smrt ne samo za nju nego i za pojedine nacije i čovječanstvo.

ŽENA NA OBITELJSKOM OGNJIŠTU

Iz panorame pozitivnih i negativnih vidika emancipacije žene snagom zdrave logike proizlazi nekoliko markantnijih zaključaka s obzirom na njezinu od vječnosti Bogom danu i određenu misiju. Činjenica je da onako kako je bilo nekada nije moglo niti smjelo ostati. No da li je položaj žene danas ideal prema kojem se težilo, to je drugo pitanje. Međutim, svjedoci smo da usprkos svim afirmacijama i priznanjima ipak nešto nije u redu. Zato se pitamo: gdje i kako početi?

Pristupiti ovom problemu samo u svjetlu psihologije, sociologije, antropologije i psihijatrije bilo bi jednostrano i ne bismo postigli željene rezultate. Ono što mi se ovaj čas čini presudno jest pitanje ljestvice vrednota. Žena je kao član sveukupne cjeline čovječanstva, koje je teško pogođeno sekularizacijom i materijalizacijom, koja nam pokloni potrošačko društvo u najširem moralno-materijalnom opsegu, zaražena atmosferom i sve promatra kroz prizmu materijalne produktivnosti. U ambijentu s takvim pretenzijama i tendencijama, žena nije više graditeljica i čuvarica obiteljskog ognjišta ozarena ljubavlju i toplinom, na kojem se može svaki član duševno i tjelesno osvježiti i obno-

viti sile za nove i radosne napore u plemenitijem i velikodušnijem služenju jednih drugima; nego iscrpljena radnim mjestom, psihički i fizički, nema ni snage, ni volje, ni vremena za one duboke i zdrave obiteljske odnose. To su, dakle, idile prošlosti, koje se danas mogu naći i otkriti tek kao oaze u pustinji, jer mjesto intime obiteljske radosti od jutra do mraka u modernoj kući ili stanu prisutan je cijeli svijet putem malih i čudesnih televizijskih ekrana, koji nerijetko serviraju dno života u svoj njegovoj brutalnosti.

Krivo shvaćena emancipacija pogodila je ženu u srž njezina bitka, tj. misterij materinstva, koji je kroz cijelu povijest bio okružen atmosferom divljenja i poštovanja na Istoku i Zapadu, a danas je sramotno i neodgovorno pogažen. Smije li se biti tako kratkovidan i ne vidjeti da, ako oduzmemo ženi pravo i mogućnost za ispunjenjem njezine nutarnje psihološke i prirodne Bogom određene funkcije, stvaramo deformitete u društvu? Budući da obitelj kao temeljna stanica nije zdrava, zašto se čuditi društvenim deformitetima, i po kojoj logici očekivati nešto drugo, bolje, solidnije? Rastrgana psihički i fizički prihvaćanjem različitih društvenih aktivnosti, kao liniju manjeg otpora, žena je minirala obitelj u temelju. Živeći u trajnoj nervozi i napetosti, koju prenosi i na druge, žena ne pruža djetetu nenadoknadivu majčinsku ljubav i toplinu, nego to pokušava nadomjestiti različitim nadomjescima, od jasllica, vrtića, dnevnog boravka u školi, „pružajući mu zmiju mjesto ribe i štipavca mjesto jajeta”. Čemu se onda čuditi udaljavanju i bijegu djece i mladih od tzv. obiteljskog ognjišta, na kojem ne nalaze ništa osim materijalne zbrinutosti (ako i to ima!), koja je nužna i potrebna, ali koja ne zadovoljava i ne smiruje žedno ljudsko srce stvoreno da ljubi i da bude ljubljeno.

Budući da žena i majka nije svome djetetu dala neprocjenjivo blago vjere, koja jedina osmišljava život od kolijevke do groba, i nije mu prenijela tradicionalne moralno-duhovne vrednote, bez kojih nema zdrave obitelji ni društva – jer čovjek bez tradicije, kuća je bez temelja, biljka bez korijena –

nema mjesta čuđenju što već maloljetnici pribjegavaju drogi i odaju se kriminalu do najokrutnijih oblika. Zanimljivo je da su te pojave kvantitativno i kvalitativno najprisutnije u visokostandardnim dijelovima svijeta, i da nam to govori malo ili ništa. Zbog toga nam nije čudno što se mladi boje definitivnih obveza i u duhovnom staležu i u braku. Izgubili su smisao za žrtvu, pa im zakon već na pragu zajedničkog života stavlja pred oči ne samo mogućnost nego i normalno stanje rastave, loma bračne vjernosti. Hoće li povijest moći oprostiti visokociviliziranom XX. stoljeću tako crne i teške mrlje kao što je legalizacija rastave braka i abortusa, podupirući tiraniju egoizma u najnehumanijim oblicima? Tako duhovno-moralno rastročeni da li su mladi sposobni stvoriti obitelj kao zdravu jezgru ljudske zajednice? Ne osjećamo li kao imperativ našeg vremena povratak majke i žene u svetište obitelji i životno ljudsko dostojanstvo u punom smislu riječi, želimo li zaustaviti proces dehumanizacije koji je poprimio interkontinentalne razmjere u najokrutnijim i najbrutalnijim oblicima (kriminal i terorizam širokog spektra!). Hoće li taj glas za društvo ostati „glas vapijućeg u pustinji”, upirući prezirno prstom na one žene i majke koje su bez obzira na svoje fakultetske kvalifikacije i specijalizacije ostale vjerne pozivu majčinstva, stavlajući sve svoje sposobnosti u službu života za sretniju i bolju sutrašnjicu čovječanstva, ili će se već postojećoj listi diskriminacija u jeku emancipacije dodati i klasifikacija „one rade”, a „ove ne rade?” Kroz koju se prizmu danas vrednuje osoba? Zar je produktivnost rada jedino i vrhunsko mjerilo? Tko u stvarnosti zaista radi? Svi ili nitko? Što je primarnije: kuća, auto, znatiželjno i besciljno krstarenje svijetom, prosjačeći atom istinske radosti, duboke kao more, smirujuće kao melem – ali koja se ne nalazi na sličnim stazama – ili odgojiti, formirati i za život spremiti djevojku i mladića, koji trebaju primiti na svoja leđa odgovornost sutrašnjice? Bez sumnje, došli smo u slijepu ulicu. Kod žene smo stvorili nove komplekse, pomogli razaranju obitelji i obiteljskog

života, a kroz to i društva; stvorili gomile usamljene, neželjene i napuštene djece i ljudi. Što činiti? Crkva se zalaže i nastoji revitalizirati obitelj, no nužno je u svjetlu Evandjelja preispitati mentalitet suvremenog društva, stvarajući nove odnose prema ženi i majci. U tom je smislu papa Ivan Pavao II. održao ciklus nagovora tumačeći teologiju braka. Dok je u prvom ciklusu tumačio teologiju tijela, počevši s prvim poglavljima knjige Postanka, drugi ciklus temelji na Kristovoj nauci o braku u svjetlu govora na gori, stavljajući naglasak na unutarnjeg čovjeka. Prvi dio govora izdan je na hrvatskom jeziku pod naslovom: „Nije dobro da je čovjek sam”. Koliko je na srcu Kristovom namjesniku obitelj u kojoj nezamjenjivo mjesto zauzima majka i žena govori nam Biskupska sinoda 1980, koja je raspravljala o zadaćama kršćanske obitelji. Na temelju materijala i rasprava te sinode izdaje Njegova Svetost Ivan Pavao II. pobudnicu pod naslovom: „FAMILIARIS CONSORTIO”, koja je predana javnosti 15. prosinca 1981. godine.

MARIJA IDEAL ŽENE I MAJKE

Budući da je temelj majčinstva ljubav koja je po svojoj naravi i biti dar, žrtva, ona je u trajnom stavu darivanja kroz vlastito umiranje u smislu božanskog paradoksa o „pšeničnom zrnu” (Iv 12, 24–25), u kojem Krist kategorički i beskompromisno naučava i primjerom potvrđuje da je postulat svakog života smrt, i u naravnom i u vrhunaravnom redu. Uzvišenost i dubinu tog misterija naj-savršenije je shvatilo i realiziralo ponizno i poslušno djevojčice iz Nazareta, koje je primilo jedinstvenu pohvalu u povijesti čovječanstva: „Blago Tebi koja povjerova” (Lk 1, 45). Marija je u toj vjeri i iz te vjere živjela svaki trenutak svoga i Kristova zemaljskog života, koji bijaše isto tako misteriozan i paradoksalan kao i danas. Prihvaćajući savršeno i neopozivo apsolutnom poslušnošću Božji plan u ekonomiji spasenja, djevičanskom će ljubavljju bdjeti nad Božanskim Čedom, „koje je prije začela u srcu negoli u tijelu” (sv. Augustin), koje će u od-

radovi zks '82

ređenom momentu božanskom suverenosti i vlašću, te prividnom hladnoćom i tvrdoćom nekoliko puta (Iv 2, 4; Lk 2, 49; Mt 12, 46–50) kidati veze naravi i krvi, kako bi do zadnje jote savršenom slobodom ispunilo volju onoga koji ga posla. Marija shvaća i prihvaća jer vjeruje i u toj se vjeri sama predaje ponavljajući svoj „ECCE” i „FIAT” kao vječni refren i protutežu edenskoj drami nevjere i neposluha.

Marijina djevičanska plodnost djelo je Duha Svetoga Životvorca, koji na sličan način i danas djeluje u srcima djevojaka i mladića pozivajući ih da Kristu predaju cijelo svoje biće i ljubav svoga „nepodijeljenog srca”, stavljajući se potpuno i neopozivo u punoj slobodi od ovozemaljskih briga i zaplitanja u službu braći ljudima u smislu one Pavlove: „a žena neudata, djevica, brine se za Gospodnje, da bude sveta i tijelom i duhom” (1 Kor 7, 34), ili kao tu istu misao divno izrazi Giovanni Papini: „Tko hoće da se svom ljubavljju posveti velikom djelu, mora sebe osuditi na čistoću... Ne može se služiti čovječanstvu i pojedincu... Ženidba zahtijeva da se čovjek preda drugom biću, a onaj koji spasava, mora se predati svim bićima. Nije mu dosta jedinstvo dviju duša, ono bi otežavalo i možda učinilo nemogućim sjedinjenje s drugim bićima... Čovjek koji hoće da vodi druge ljude, da ih preobražava, ne smije se vezati za čitav svoj vijek s jednim stvorom. Morao bi biti nevjeran svojoj ženi ili svojoj misiji. On odviše ljubi općenitost svoje braće, da bi mogao ljubiti jednu od svojih sestara... On ne stvara tjelesnu djecu, ali se po njemu preporadaju na drugi život djeca njegovu duha.”

Kakva će biti sutrašnjica čovječanstva i hrvatskog naroda ovisi o tome kakva je djevojka i žena, majka i obitelj, o čijoj religiozno-etičkoj fizionomiji ovisi fizionomija i sudbina čovječanstva i pojedinih nacija. Ženi je povjereno da „svojim nutarnjim karizmama podržava vrednote vječnosti”, težeći frapantnim načinom interiorizirati i živjeti istinu koju čita sa slika Bogo-Majke, usprkos jeku progresivnosti. Tu je uzrok njezina nutarnjeg raspeća i procjepa u ko-

jem se nalazi, pa se pitam kojem poštotku
današnjih majki i žena možemo primijeniti
riječi pjesme našeg velikog pjesnika Izidora
Poljaka: „Mati”

*„Svi se snovi njeni, sve se želje njene
Okolo mene kreću.*

*Nema sudbe svoje, sa mnom dijeli moju
nesreću i sreću.*

*Ja sam duša njena. Pa da sve me progna
znam, da ona ne bi;
da me svijet ko izmet baci, ona plaćuć
svila bi me k sebi.*

*I da nebo na me rasrdeno pusti
grom i munju bijesnu.*

*Ustala bi ona i pod munju, slabu
podmetnula desnu.”*

Kroz bure i vihor stoljeća održali su se
samo oni narodi koji su imali jake žene i
velike majke: čiste i svete, plemenite i jake,
vjerne i požrtvovne, kako pjeva jednoj od
njih Ivan Marjanović:

*„Katarino Zrinsko-Frankopanska,
Velika ženo, malenih majko,
s teškim križem cijele Nacije,
Povijesti naše, krvava bajko,
Utjelovljena sudbino drage Croatie –
Katarino, legendo Zrinskih!
Nek pjesma Te slavi kroz jezik materinski.
Katarino, ti nauži se uza, –
i ropstva lanca, i muka patnika,
al' ljubav za dom – do krvi i suza,
ovjenča te slavom za kraljicu duha i jezika”.
Neka Gospodar života i povijesti udijeli
čovječanstvu i hrvatskom narodu
po zagovoru Kraljice Hrvata
žena i majki tog formata.*

LITERATURA

- Biblija, Stari i Novi zavjet, KS, Zagreb 1976.
- Dokumenti II. vatikanskog koncila, KS, Zagreb 1970.
- Henri Rollet, „La condition de la femme dans l'Eglise”, FAYARD, 1975.
- Rječnik biblijske teologije, KS, Zagreb 1969.
- Biblijski leksikon, KS, Zagreb 1972.
- Lj. Matković, „Žena u Crkvi”, KS, Zagreb 1973.
- Bogoslovska smotra, „Žena u prvokršćanskoj zajednici”, br. 3–4, A. Rebić, 1978.
- S. Klus, „Žena u Poljskoj”, Svesci, br. 2/1967, str. 68–69.
- S. Klus, „Žena u Poljskoj”, Svesci, br. 1/1967, str. 84–85.
- Gabriel Butty, „Žena u procijepu”, Svesci, br. 4–5/1967, str. 64–69.
- T. Allaz, „Žene u Crkvi”, Svesci, br. 25–26/1975, str. 14–19.
- Kršćanski brak i obitelj, Crkva u svijetu, Split 1979.